

การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี*
AN APPLICATION OF IDDHIPADA 4 IN EDUCATIONAL DEVELOPMENT
OF MONKS-NOVICES, PHRAPARIYATTIDHAMA SCHOOL, FORMAL
DEPARTMENT SURATTHANI PROVINCE

พระภคฺษดา กิตฺติธโร (เลิศไกร)

Phra Kraitsada kittitharo (Loedkai)

พระครูสิริธรรมาภิรต

Phrakhrusiridhammapirat

ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี

Punnapong Wongnasri

พระครูธีรธรรมานายุต

Phrakhruterathannayut

ปรรณพชญ์ จิตร์จันงค์

Pannaphat Jitjumnong

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

Email: nuknikbeboy@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และ 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การศึกษาครั้งนี้ศึกษาในพื้นที่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 67 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าจำนวน

---

* Received 20 July 2022; Revised 12 August 2022; Accepted 25 August 2022

ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง จากวิธีการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 5 รูปวิเคราะห์ข้อมูลจากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทกรอบงานวิจัย โดยรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2565 ถึงวันที่ 30 เมษายน 2565 ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า 1. พระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านจิตตะ (ความคิด) รองลงมาคือ ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรองหรือทบทวน) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านวิริยะ (ความเพียร) ตามลำดับ 2. จากการศึกษาข้อเสนอแนะการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า พระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ ส่วนใหญ่มองเห็นความสำคัญของการเรียนทางธรรมเป็นสิ่งที่ดี จึงให้ความสำคัญและเพียรพยายามศึกษาทุกชั้นตอน ตั้งแต่ก่อนบวช ไปจนถึงหลังบวช โดยฝึกจิตและฝึกตนอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เป็นไปตามหลักธรรมวินัย

คำสำคัญ: อิทธิบาท 4, การพัฒนาการศึกษา, โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

Abstract

The purposes of this research article are 1) to study the use of the principles of Iddhipada 4 in the educational development of monks and novices at Phrapariyattidhama school department of general education, Surat Thani province. And 2) to study the recommendations for using the principle of Iddhipada 4 in the educational development of monks and novices at Phrapariyattidhama school department of General Education Surat Thani province. It's a mixed research. The population used in the quantitative

research were monks and novices at Phrapariyattidhama school. Department of General Education This study aims to Surat Thani province, 67 monks. The tool used for data collection was questionnaires. The statistics used for data analysis are frequency, percentage, mean and standard deviation. The tool used for qualitative data collection was structured in-depth interview forms. From a specific random sampling method, 5 Persons. Data was analyzed from interviews with key informants according to research objectives. By using content analysis techniques to accompany the research framework context. The data was collected between March 1, 2022 and April 30, 2022. The data were analyzed for content and an inductive conclusion was analyzed.

The results of research were found that : 1) Monks and novices, in Phrapariyattidhama school, department of General Education, Surat Thani province The 4 Iddhipada u have been used to develop the education of persons and novices at Phrapariyattidhama school. Department of general education, Surat Thani province which has the overall interpretation value at a high level when considering each aspect Sorted in order from the mean from highest to lowest, it was found that the aspect with the highest mean was Citta (idea), followed by vimansa (contemplation or experimentation), chanda (satisfaction), and value. The lowest mean was viriya (perseverance), respectively. 2) From the study of recommendations for using the principle of Iddhipada 4 in the educational development of monks and novices in at Phrapariyattidhama school department of general education Surat Thani province found that monks and novices in Phrapariyattidhama School Most of them knew the importance of learning the Dharma as a good thing. Therefore, it is important and diligent to study every step. since before the ordination until

after the ordination By practicing the mind and practicing strictly in order to adhere to the principles of Dharma and Discipline.

Keywords: Iddhipada 4, Educational Development, Phrapariyattidhama School

บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาถือได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาโดยสถาบันศาสนาตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ในมาตรา 12 ว่า “นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” โดยมีจุดหมายนอกเหนือไปจากการสืบทอดพระศาสนาแล้ว ยังเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้ที่บวชเป็นพระภิกษุ สามเณร ได้รับการศึกษาทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญควบคู่กันไป อันเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ สามารถดำรงสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไปและหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาบทไป ก็สามารถเขาศึกษาต่อในสถาบันศึกษาของรัฐหรือสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพต่อไป (คมกฤษ พุ่มบุญนาถ, 2555) พร้อมทั้งให้โอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนที่ด้อยโอกาส มีฐานะยากจนและเป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชนเพื่อให้เป็นบุคคลที่สังคมพึงประสงค์ควบคู่ไปกับการสืบทอดพระพุทธศาสนาที่เป็นศาสนา ที่เก่าแก่และมีผู้เลื่อมใสศรัทธามากที่สุดในประเทศไทย จึงถือว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ เป็นแหล่งสนับสนุน การพัฒนาคน และเป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สอดคล้องกับมาตราแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557) การพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาหลังจากการใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โรงเรียนและสถานศึกษาจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินการทั้งการบริหารการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เป็นไปตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ซึ่งกำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาสืบต่อไป (พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณฺโณ (ผลไม้), 2557) และพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 นับเป็นการพัฒนาคนในทุก ๆ ด้าน ผู้รับการศึกษาจึงจะเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข เก่ง คือคนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต มีความรอบรู้ในเรื่องของไทยและสากล ทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถพิเศษเฉพาะทางและพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ เป็นผู้นำผู้ตามที่ดี รู้จักแก้ปัญหาและสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ ดี คือคนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งทางด้านจิตใจ และพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย เอื้อเฟื้อเกื้อกูลผู้อื่น มีเหตุผลรับผิดชอบต่อหน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตสำนึกในประชาธิปไตย รักษาสิ่งแวดล้อม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข มีความสุข คือคนที่มีสุขภาพดี ทั้งกายและจิต ร่างแข็งแรงใส รู้จักและเข้าใจตนเองมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสุขในการเรียนรู้และการทำงาน มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง ปลอดภัยจากอบายมุขและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงแก้อัตภาพ นอกจากนี้แล้ว สิ่งที่จะขาดเสียมิได้สำหรับคุณสมบัติที่พึงปรารถนาของผู้เรียนในอนาคตคือจะต้องเป็นผู้ที่รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาคุณลักษณะทั้ง 3 ประการ ดังกล่าวข้างต้นให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป นอกจากนี้ยังได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้คือ “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มีกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ตลอดจนจัดเนื้อหาสาระ และ กิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจ” นับว่าเป็นนโยบายการศึกษาที่ตระหนักในความแตกต่างระหว่างบุคคลและเป็นการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จึงมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น การเรียนการสอนในปัจจุบัน มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากขึ้น มีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในชั้นเรียน และนอกชั้นเรียนเพิ่มขึ้นจากเดิม อีกทั้งยังบูรณาการวิชาต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับท้องถิ่น/ชุมชน ที่ผู้เรียนได้อาศัยอยู่ ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียน

มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ แต่การเรียนการสอน ส่วนใหญ่ก็ยังมีกระบวนกรดำเนินกิจกรรมในรูปแบบภาคทฤษฎีในห้องเรียนอยู่ การปฏิบัติจริงในห้องเรียนหรือตามสถานที่จริงยังมีจำนวนน้อยมาก ทำให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดทักษะในการปฏิบัติงานและได้รับความรู้จำกัด พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยังเน้นการพัฒนาทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และ ต้องจัดการเรียนการสอนอย่างผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชาการศึกษา พระมหาสุรศักดิ์ สุรสกโก (โพธิ์เงิน, 2553)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

1.1 เชิงปริมาณ ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 67 รูป (สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเขต 2, 2564)

1.2 เชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key formants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมทั้งสิ้น 5 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย โดยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำแนวคิดทฤษฎีมาสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนา

การศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

2.1.1 ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้หลักอภิปาธ 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จากพระไตรปิฎกเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1.2 กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

2.1.3 สร้างเครื่องมือการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง

2.1.4 นำเครื่องมือการวิจัยเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

2.1.5 จัดทำเอกสารเพื่อขอใบรับรองการวิจัยในคนจากสถาบันวิจัยญาณสังวร

2.1.6 นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับพระภิกษุ-สามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มประชากรจริง เพื่อหาประสิทธิภาพความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

2.1.7 จัดพิมพ์แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ ก่อนนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มประชากรจริง และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง

2.2 ลักษณะของเครื่องมือ

2.2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire)

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม

ตอนที่ 2 การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Five Rating Scale) ตามแบบวิธีของลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2535)

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.2.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview)

แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึง รายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

3) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

4) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อนำมาวิเคราะห์ต่อไป

2.3 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.3.1 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity) นิยามศัพท์เฉพาะ และทฤษฎี จำนวน 3 ท่าน โดยหาค่าความสอดคล้องดัชนีระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item Objective Congruence Index = IOC) สำหรับพิจารณาเนื้อหาและ

ภาษาของข้อคำถามแต่ละข้อว่า เหมาะสมไม่แน่ใจ และไม่เหมาะสม มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) รายข้อ อยู่ระหว่าง 0.50-1.00

2.3.2 นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างทดสอบในการวิจัย เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.927 ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน

2.3.3 ปรับปรุงแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิก่อนส่งเครื่องมือพร้อมแบบ วจ.1-วจ.4 เพื่อเสนอคณะกรรมการจริยธรรมในคน เพื่อพิจารณา หลังจากผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการวิจัยในคนเรียบร้อยแล้ว นำเครื่องมือดังกล่าวไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายทั้งแบบปริมาณและคุณภาพต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เชิงปริมาณ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรจริงที่เป็นพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือ ในการวิจัย ดำเนินการดังนี้

3.1.1 ขอนหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตศรีธรรมาสโกราช เพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัย

3.1.2 ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลและแบบสอบถามงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ พร้อมทั้งทำการนัดหมายวัน เวลา ในการขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามและเก็บคืนด้วยตนเอง

3.1.3 ระยะเวลาเก็บข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2564 ถึงวันที่ 30 เมษายน 2565

3.1.4 เก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนได้จำนวน 67 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ตามความเป็นจริง ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูล

3.1.5 นำแบบสอบถามไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ต่อไป

3.2 เชิงคุณภาพ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลสำคัญของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย ดำเนินการดังนี้

3.2.1 ขอนหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโขกราช ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

3.2.2 ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

3.2.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

3.2.4 นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นสามเณร จำนวน 63 รูป คิดเป็นร้อยละ 94.03 อายุระหว่าง 15-20 ปี จำนวน 33 รูป คิดเป็นร้อยละ 49.5 การศึกษาทางโลกระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 41 รูป คิดเป็นร้อยละ 61.19 การศึกษาทางธรรม เป็นนักธรรมชั้นตรี จำนวน 33 รูป คิดเป็นร้อยละ 49.25

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านจิตตะ (ความคิด) รองลงมาคือ ด้าน

วิมังสา (ความไตร่ตรองหรือทบทวน) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านวิริยะ (ความเพียร) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปผลการวิจัยดังนี้

2.1 ด้านฉันทะ (ความพอใจ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ เมื่อนักเรียนได้เรียนวิชาที่อาจารย์ได้สอน จะมีความพอใจและชอบใจในสิ่งที่เรียน รองลงมาคือนักเรียนมีความพอใจที่จะบรรพชา/อุปสมบท เพื่อตอบแทนผู้มีพระคุณ และพอใจในการศึกษาเล่าเรียน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือนักเรียนสามารถทำงานกลุ่มและพอใจที่จะทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ตามลำดับ

2.2 ด้านวิริยะ (ความเพียร) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือนักเรียนมีความเพียรพยายามที่จะใช้ วิริยะ เพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมในสถาบันทางสังคม รองลงมาคือนักเรียนเพียรพยายามช่วยเหลือครอบครัวในทุก ๆ เรื่อง แบ่งเบาภาระของบิดามารดา และรู้จักอดออม เก็บหอมรอมริบเพื่ออนาคตของตนเองและครอบครัว และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือนักเรียนเต็มใจและยินดีร่วมกันรับผิดชอบ ดูแลรักษาความสะอาดห้องเรียน อาคารเรียนและรักษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สวยงาม ร่มรื่น ตามลำดับ

2.3 ด้านจิตตะ (ความคิด) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือนักเรียนมีจิตใจที่ตั้งมั่นกับเรื่องที่กำลังเรียนมากกว่าที่จะทำเรื่องอื่น รองลงมาคือนักเรียนสำนึกและกตัญญูรู้คุณของพระอุปัชฌาย์ อาจารย์และเพียรพยายามตั้งมั่นในความกตัญญู ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือนักเรียนมีความ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลามีน้ำใจและยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ดั่งาม ตามลำดับ

2.4 ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรองหรือทบทวน) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ เมื่อนักเรียนรู้สึกท้อในเวลาเรียนหรือเหนื่อยกับการเรียน จะเตือนตนด้วยการสร้างแรงกระตุ้นให้กับตัวเอง รองลงมาคือนักเรียนเพียรพยายามประพฤติปฏิบัติตนให้สมกับสภาพ การเป็นนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือนักเรียนกระทำสิ่งที่ผิดระเบียบวินัยของโรงเรียนและถูกตักเตือนให้แก้ไข นักเรียนพร้อมที่จะยอมรับและแก้ไขตัวเอง ตามลำดับ

3. ข้อเสนอแนะการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี สรุปได้ดังนี้

3.1 ฉันทะ (ความพอใจ) พระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่พอใจในการเข้ามาศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแห่งนี้ รองลงมาคือ พพอใจในการศึกษาหลักธรรมวินัย พพอใจที่จะได้ห่มจีวร นุ่งสบง และทำทุกอย่างหลังจากได้บวชเข้ามาแล้ว พพอใจที่ได้บิณฑบาตในตอนเช้าทุกวัน ได้การเรียนรู้ชีวิต ปรับทัศนคติและพอใจ ในการทอหนังสือสวนมนต์

3.2 วิริยะ (ความเพียร) พระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่เพียรปฏิบัติตามหลักธรรม รองลงมาคือ พยายามที่จะฝึกท่องคำขอบวชให้ได้เร็วที่สุดเพื่อจะได้บวช เพียรทำการงานสิ่งที่ครูสั่ง หรือตั้งใจที่จะต้องเรียนศึกษาพระธรรมวินัย พยายามห่มจีวร นุ่งสบง และทำทุกอย่างให้ได้เร็วที่สุดหลังจากบวช พยายามที่จะเรียนหนังสือในโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้ได้ พยายามที่จะออกบิณฑบาตในตอนเช้าทุกวัน และฝึกตนเองเสมอ

3.3 จิตตะ (ความคิด) พระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่คิดที่จะศึกษาวิชาบาลีไวยากรณ์ รองลงมาคือ คิดว่าการเรียนทางธรรมเป็นสิ่งที่ดี หลักธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญ เมื่อบวชเข้ามาแล้วต้องศึกษาพระธรรมวินัยให้ได้มากที่สุด ฝึกท่องบทสวดมนต์ให้ได้ การบวชเรียนครั้งนี้เพื่อเรียนต่อในทางธรรม คิดว่าเมื่อได้ออกบิณฑบาตแล้วจะต้องอดทนต่อสิ่งที่จะต้องเจอในระหว่างทางให้ได้ บวชเพื่อเรียนหนังสือในโรงเรียนพระปริยัติธรรมนี้ คิดที่จะบวชเพื่อทดแทนบุญคุณพ่อแม่ และคิดว่าสิ่งที่จะนำมาบูชาคือหลักธรรม

3.4 วิมังสา (ความไตร่ตรองหรือทบทวน) พระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่คิดว่าทบทวนที่จะเรียนวิชาการต่าง ๆ ให้สูงขึ้น ไตร่ตรองสิ่งดีหรือสิ่งชั่ว ทบทวนการเรียนรู้ว่าสิ่งนี้จะถูกหรือไม่ ทบทวนห่มจีวร และฝึกนุ่งสบงก่อนบวชมาบ้างแล้วจึงทำให้ ห่มได้ไวและคล่องมาก ไตร่ตรองหลักธรรมที่กำลังจะใช้หรือศึกษา ได้คิดไว้แล้วว่าต้องบวชให้ได้อย่างน้อย จบปริญญาตรี ทดลองออกบิณฑบาตในสถานที่ต่าง ๆ ได้ทดลองท่องคำขอบวชมาแล้ว ห้ามละเมิดศีล ได้ทดลองอ่านหนังสือธรรมะแล้วสนุกเลยอยากบวชต่อไป เรื่อย ๆ ได้ทดลองท่องบทสวดมนต์บทที่ยากที่สุดเพื่อจะได้ออกกิจนิมนต์ และไตร่ตรองในการทอมนต์แต่ละบทว่ายากเพียงใด

4. สัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ในแต่ละด้าน ดังนี้

4.1 ด้านฉันทะ (ความพอใจ) พบว่า การนำหลักฉันทะเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียน คือ การสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้เรียนในการเรียน ซึ่งผู้บริหารควรเตรียมความพร้อมในการด้านการวางแผนการศึกษา ด้านระบบการศึกษา ด้านสถานที่ ด้านอุปกรณ์ทางการเรียนและที่สำคัญที่สำคัญคือตัวครู ต้องมีวิธีการสอน และถ่ายทอดความรู้ที่ดึงดูดให้ผู้เรียนสนใจในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียน และเป็นการอำนวยความสะดวกเมื่อผู้เรียนต้องการเรียนรู้ด้วยตนเองอีกด้วย

4.2 ด้านวิริยะ (ความเพียร) พบว่า การนำหลักวิริยะเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียน คือ การสร้างความชอบในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อเกิดความชอบก็จะมีความรู้สึกที่อยากทำและเพียรพยายามให้ประสบความสำเร็จ กล่าวคือ ผู้เรียนจะต้องรู้สึกชอบ รักที่จะเรียน ซึ่งผู้บริหารและคุณครูมีส่วนสำคัญอย่างมากในการสร้างบรรยากาศในการเรียน และสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นช่องทางให้ผู้เรียนได้หาข้อมูลการเรียนรู้ได้ง่าย สะดวก เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใฝ่เรียนใฝ่รู้

4.3 ด้านจิตตะ (ความคิด) พบว่า การนำหลักจิตตะเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียน คือ ผู้บริหารจะต้องมีนโยบายการจัดการเรียนการสอนที่เข้ากับบริบทของสังคมในปัจจุบัน ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาเนื้อหา ระบบการเรียนให้ทันสมัย เพื่อเป็นช่องทางในการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดกิจกรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับวันกิจกรรมทางศาสนา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ไปการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน เป็นการสนับสนุนความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเปิดใจรับสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาเพื่อประโยชน์ของตนเอง ให้เขามองว่าการศึกษาเป็นเรื่องใกล้ตัวและเป็นสิ่งสำคัญ ต้องให้นักเรียนเห็นคุณค่าในการเรียนและมองเห็นถึงอนาคตของตนเอง

4.4 ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรองหรือทบทวน) พบว่าการนำหลักวิมังสาเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียน คือ การส่งเสริมให้คุณครูและผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และ

พัฒนาผลการเรียนร่วมกัน ซึ่งจะต้องมีการทบทวนข้อผิดพลาด ความเปลี่ยนแปลงทางการเรียน และครูผู้สอนจะต้องประเมินวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อประมวลผลการเรียนหลังจากที่ได้สอนว่าเกิดผลสัมฤทธิ์กับนักเรียนมากน้อยอย่างไร เพื่อนำไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการสอน เพื่อให้ นักเรียนมีประสิทธิภาพในการเรียนเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ ผู้บริหารจะมีการตรวจสอบคุณสมบัติ ครูผู้สอนให้เหมาะสมกับ ความรู้ความสามารถในการสอนอยู่เสมอ และส่งเสริม ให้ครูผู้สอนได้ เข้ารับการศึกษาอบรม ในการเรียนการสอนตามรายวิชาอยู่เสมอ

สรุปข้อเสนอแนะเพิ่มเติม การใช้หลักอริยบท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของ พระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ควร ดำเนินการดังนี้ 1) การจัดกลุ่มกิจกรรมเพื่อร่วมกันพัฒนาการเรียนและให้โรงเรียนเดินหน้า ต่อไป 2) การสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคุณครู นักเรียน ผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับ ประโยชน์ในการเรียนอย่างเต็มที่ 3) การปรับปรุงเนื้อหา ระบบการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม เพื่อสร้างเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จ 4) การใช้หลักอริยบท 4 โดยเชื่อมโยงทุกด้าน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การใช้หลักอริยบท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี อภิปรายผลได้ดังนี้

1. การใช้หลักอริยบท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี มี การใช้หลักอริยบท 4 ในการพัฒนาการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการใช้หลักอริยบท 4 มา พัฒนาการเรียนการสอนของพระภิกษุ สามเณร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธิฐา ภาสกรธรรมา (สุวรรณะ) (2560) ได้วิจัยเรื่อง การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตาม หลักอริยบท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ต่อการศึกษาการประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษา ตามหลักอริยบท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา กลุ่มที่ 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน อาจเป็นเพราะมีการนำหลักอริยบท 4 ซึ่ง

มีความพอใจ ความรักใคร่ในสิ่งที่ทำไม่ย่อท้อหวาดกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบากจดจ่อเฝ้าคิดเรื่องที่ได้ลงมือปฏิบัติอย่างใส่ใจอยู่กับงานนั้นพร้อมทั้งใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

1.1 ด้านฉันทะ (ความพอใจ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า พระภิกษุ สามเณร เมื่อได้เรียนวิชาที่อาจารย์ได้สอน จะมีความพอใจและชอบใจในสิ่งที่เรียน มีความพอใจที่จะบรรพชา/อุปสมบท เพื่อตอบแทนผู้มีพระคุณ และพอใจในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธีรวัฒน์ จรณธมโม (คณิงทรัพย์) (2560) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ของบุคคาลกรเพื่อการบริหารจัดการ อบต. อำเภอดอนสัก จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ทักษะของบุคคาลกรต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อการบริหารจัดการ อบต. ในอำเภอดอนสัก จังหวัดพิษณุโลก ด้านฉันทะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ท่านรัก สนุก และจริงจังกับงานที่ปฏิบัติอยู่เสมอแม้งาน จะมีปัญหาอย่างมากมีระดับสูงสุด รองลงมาคือ ท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน และพร้อมปฏิบัติตามสมควรใจที่จะปฏิบัติงานอย่างสุดความสามารถแม้งานนั้นจะเหนือความสามารถ และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือ ท่านปฏิบัติงานด้วยความสมควรใจ และมุ่งหวังในผลสำเร็จของงานเหนือสิ่งอื่นใดมีความเต็มใจในการช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานในหน่วยงาน และพอใจที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มที่โดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวภา สุดประเสริฐ (2557) ได้วิจัยเรื่อง การใช้หลักอิทธิบาท 4 กับจิตบริการของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 17 จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ด้านฉันทะ ความพอใจในงานที่ทำ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 กับจิตบริการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย 5 อันดับแรก พบว่า พอใจที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่รับผิดชอบอย่างเต็มที่ อยู่ในระดับมาก อันดับที่ 2 สมควรใจที่จะทำงานเกินเวลา โดยมุ่งหวังผลสำเร็จของงาน อยู่ในระดับมาก อันดับที่ 3 ยึดมั่นแจ่มใส สร้างกำลังใจให้ผู้ร่วมงาน และผู้รับบริการเสมอ อยู่ในระดับมาก อันดับที่ 4 ปฏิบัติงานด้วยความชื่นชอบมุ่งหวังให้ผลงานที่ได้รับบรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย และมีใจรัก และพอใจงานที่รับผิดชอบ ส่วนอันดับสุดท้าย มักเสนอตัวเพื่ออาสาสมัครทำงาน นอกเหนือจากงานประจำมีการใช้หลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

1.2 ด้านวิริยะ (ความเพียร) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า พระภิกษุ สามเณร มีความเพียรพยายามที่จะใช้ วิริยะ เพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมในสถาบันทางสังคม รองลงมาคือ นักเรียนเพียรพยายามช่วยเหลือครอบครัวในทุก ๆ เรื่อง แบ่งเบาภาระของบิดามารดา และรู้จักอดออม เก็บหอมรอมริบเพื่ออนาคตของตนเองและครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธีรวัต จรณธมโม (คณิงทรัพย์) (2560) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ของบุคลการเพื่อการบริหารจัดการ อบต. อำเภอดอนสัก จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า ทักษะของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อการบริหารจัดการ อบต. ในอำเภอดอนสัก จังหวัดพิจิตร ด้านวิริยะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ท่านเพียร อดทนและตั้งใจฝึกฝน เพื่อพัฒนาทักษะฝีมือให้เกิดความชำนาญ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ท่านเพียรปฏิบัติงานได้สม่าเสมอจนกว่างานจะสำเร็จโดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยาก อยู่ในระดับมาก ท่านเพียรปฏิบัติงานทันที ที่ได้รับมอบหมาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และไม่ละทิ้งงาน อยู่ในระดับมาก เพียรมานะ บากบั่น ไม่เกียจคร้าน ต่อการปฏิบัติงานโดยยึดหลักความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีระดับเท่ากัน เพียรปฏิบัติงานแม้งานนั้นจะมีอุปสรรค และต้องใช้ระยะเวลายาวนาน อยู่ในระดับมาก และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือ เพียรปฏิบัติงานแม้งานนั้นจะมีอุปสรรค และต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวภา สุตประเสริฐ (2557) ได้วิจัยเรื่อง การใช้หลักอิทธิบาท 4 กับจิตบริการของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 17 จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ด้านวิริยะ ความพากเพียรในงานที่ทำ พบว่ากลุ่มตัวอย่าง มีระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 กับจิตบริการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากมากไปหาน้อย 5 อันดับแรกพบว่า มุ่งมั่นที่จะปฏิบัติสิ่งที่มีประโยชน์ ต่อผู้รับบริการอย่างสม่าเสมอและต่อเนื่อง อยู่ในระดับมาก อันดับที่ 2 ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและไม่ละทิ้งการปฏิบัติงานโดยยึดหลักความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง อยู่ในระดับมาก อันดับที่ 3 พยายามตลอดเวลา และความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ อยู่ในระดับมาก อันดับที่ 4 ขยันอดทนและตั้งใจฝึกฝนเพื่อพัฒนาทักษะให้เกิดความชำนาญในงานเสมอ อยู่ในระดับมาก และปฏิบัติงานด้วยความเพียรแม้งานนั้นจะมีปัญหา และอุปสรรคในระดับมากเป็นอันดับสุดท้ายอยู่ ตามลำดับ

1.3 ด้านจิตตะ (ความคิด) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีจิตใจที่ตั้งมั่นกับเรื่องที่กำลังเรียนมากกว่าที่จะทำเรื่องอื่น รองลงมาคือ นักเรียนสำนึกและกตัญญูรู้คุณของพระอุปัชฌาย์ อาจารย์และเพียร

พยายามตั้งมั่นในความกตัญญู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธีรวัต จรณธมโม (คณิงทรัพย์) (2560) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ของบุคลาการเพื่อการบริหารจัดการ อบต. อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ทักษะของบุคลาการต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อการบริหารจัดการ อบต. ในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก ด้านจิตตะโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า มุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ จิตใจแน่วแน่มั่นคงต่องาน หรือภารกิจไม่คิดเรื่องอื่นจนกว่างานจะสำเร็จ อยู่ในระดับมาก ใส่ใจใฝ่รู้ ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานอยู่เป็นนิตย์ ทั้งในและนอกเวลางาน อยู่ในระดับมาก เอาใจใส่ในงาน และเพื่อนร่วมงาน เมื่อพบปัญหาพร้อมที่จะแก้ไข อยู่ในระดับมาก สนใจรับรู้ และรับผิดชอบในงานอย่างเต็มที่ แม้งานจะมีอุปสรรค อยู่ในระดับมาก และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือ เอาใจใส่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน ในขณะที่ปฏิบัติงาน ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวภา สุดประเสริฐ (2557) ได้วิจัยเรื่อง การใช้หลักอิทธิบาท 4 กับจิตบริการของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราชของค์ที่ 17 จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ด้านจิตตะความเอาใจใส่ รับผิดชอบในงานที่ทำ พบว่ากลุ่มตัวอย่าง มีระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 กับจิตบริการ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากมากไปหาน้อย 5 อันดับแรกพบว่า พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราชของค์ที่ 17 จังหวัดสุพรรณบุรี มีความรับผิดชอบ ไม่ละทิ้งงาน จนกว่างานจะสำเร็จ อยู่ในระดับมาก อันดับที่ 2 มีความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย อยู่ในระดับมาก อันดับที่ 3 เอาใจใส่ในงานและเพื่อนร่วมงาน เมื่อพบปัญหาพร้อมที่จะแก้ไข อยู่ในระดับมาก อันดับที่ 4 มีสมาธิจดจ่อในการให้บริการอยู่ในระดับมาก และมีใจจดจ่อกับงานที่ปฏิบัติโดยคำนึงถึงความสำเร็จและคุณภาพของงาน มากกว่าปริมาณงาน อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับสุดท้าย ตามลำดับ

1.4 ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรองหรือทบทวน) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนรู้สึกท้อในเวลาเรียนหรือเหนื่อยกับการเรียน จะเตือนตนด้วยการสร้างแรงกระตุ้นให้กับตัวเอง รองลงมาคือ นักเรียนเพียรพยายามประพฤติปฏิบัติตนให้สมกับสภาพการเป็นนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธีรวัต จรณธมโม (คณิงทรัพย์) (2560) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ของบุคลาการเพื่อการบริหารจัดการ อบต. อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่าทักษะของบุคลาการต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อการ

บริหารจัดการ อบต. ในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก ด้านวิมังสา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ท่านคณคว่ำและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ไตร่ตรอง และตรวจสอบข้อบกพร่องของการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา อยู่ในระดับมาก ไตร่ตรองตรวจสอบ/ทดสอบคุณภาพ และประสิทธิภาพของผลงานที่ได้รับ อยู่ในระดับมาก ไตร่ตรอง หาข้อดี ข้อด้อย ในการปฏิบัติงาน ทุกครั้งเพื่อเป็นแนวทางครั้งต่อไป อยู่ในระดับมาก และไตร่ตรองพิจารณาแผนการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างระบบ และขั้นตอนที่ชัดเจน อยู่ในระดับมาก และไตร่ตรองคิดค้นแนวทางการปรับปรุงงาน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยเหตุและผล และอยู่ในระดับมากเช่นกัน

2 การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) การสร้างความพึงพอใจให้แก่นักเรียนในการเรียน ซึ่งผู้บริหารควรเตรียมความพร้อมในการด้านการวางแผนการศึกษา ด้านระบบการศึกษา ด้านสถานที่ ด้านอุปกรณ์ทางการเรียนและที่สำคัญที่สำคัญคือตัวครู 2) ด้านวิริยะ (ความเพียร) ผู้เรียนจะต้องรู้สึกชอบ รักที่จะเรียน ซึ่งผู้บริหารและคุณครูมีส่วนสำคัญอย่างมากในการสร้างบรรยากาศในการเรียน และสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นช่องทางให้ผู้เรียนได้หาข้อมูลการเรียนรู้ได้ง่าย สะดวก เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใฝ่เรียนรู้ 3) ด้านจิตตะ (ความคิด) ผู้บริหารจะต้องมีนโยบายการจัดการเรียนการสอนที่เข้ากับบริบทของสังคมในปัจจุบัน ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาเนื้อหา ระบบการเรียนให้ทันสมัย เพื่อเป็นช่องทางในการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดกิจกรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับวันกิจกรรมทางศาสนา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ไปการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน เป็นการสนับสนุนความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่ผู้เรียน และ 4) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรองหรือทบทวน) การส่งเสริมให้คุณครูและผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาผลการเรียนร่วมกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้นำคำสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารและคุณครูควรทำให้นักเรียนมีความพอใจที่เรียน มีวิธีการที่จะสร้างแรงดึงดูด โดยการจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่น่าสนใจให้กับตัวนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความพอใจมากขึ้น คุณครูเองก็ต้องเตรียมแผนการสอนในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อที่จะให้ผู้เรียนมีความรักที่จะเรียนโดยเฉพาะ นักรธรรม บาลี

1.2 คุณครูควรมีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายในการเรียนการสอนทำให้เข้าใจง่ายและเรียนรู้ได้รวดเร็ว ทำให้นักเรียนมีความเพลิดเพลิน และสนใจในการเรียน ทำให้เด็กนักเรียนมีความขยันและสนใจในการเรียนเพิ่มมากขึ้น และผู้บริหารหรือครูอาจารย์ ควรมีการซักถามถึงปัญหาและเสริมแรงกระตุ้นให้กับนักเรียนในการเรียนเพื่อให้มีขวัญและกำลังใจในการเรียน

1.3 ผู้บริหารควรหมั่นบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนอยู่ตลอด ให้เด็กได้รับความรู้อยู่ตลอดเวลาเรียนเสร็จแล้วก็ควรที่จะมอบหมายงานให้กับเด็กและคอยติดตามงานอยู่ตลอดคอยเป็นพี่เลี้ยง ให้คำแนะนำ กับนักเรียนทำให้เด็กมีความรู้สึกลอยการทำอยู่บ่อย ๆ

1.4 ผู้บริหารควรมีนโยบาย มีวิธีการบริหารสิ่งใหม่ ๆ จัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย มีรูปแบบการสอนที่แปลกใหม่เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดมีความตั้งใจที่จะทำในสิ่ง นั้น ๆ ด้วยความเต็มใจ

1.5 ครูผู้สอนควรจะมีการประมวลผลการเรียนหลังจากที่ได้สอนว่าเกิดผลสัมฤทธิ์กับนักเรียนมากน้อยขนาดไหน เพื่อนำไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อทำให้นักเรียนมีประสิทธิภาพในการเรียนเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัย

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มการวิจัยด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่หลากหลายมากขึ้น เช่น หลักสัพบุริสธรรม 7 หลักปัญญา 3 หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอหัตตะ

3 เป็นต้น ของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาหรือบุคลากรทางการศึกษา

2.3 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการใช้หลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบระหว่าง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กับทฤษฎีการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อดูความแตกต่างของวิธีการจัดการเรียนรู้แต่ละอย่าง

2.5 ควรศึกษาสรรณะของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ว่ามีผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

คมกฤช พุ่มบุญนาก. (2555). การพัฒนาทักษะการแต่งโคลงสี่สุภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้แบบฝึก. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวิริยาสาสน.

พระธีรวัต จรณธโม (คณัฏฐทรัพย์). (2560). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ของบุคลากรเพื่อการบริหารจัดการ อบต. อำเภอดำรงวิทยะปาริชาติ จังหวัดพิษณุโลก. ใน ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวัฒน์ (ผลไม้). (2557). รูปแบบการพัฒนาผู้นำทางการศึกษาที่พึงประสงค์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุรศักดิ์ สุรสโก (โพธิ์เงิน). (2553). ความคาดหวังเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนนันทบุรีพิทยาคม จังหวัดนันทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาธิษฐาน ปภสฺสรวณโณ (สุวรรณะ). (2560). การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามหลักอริยาบท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 กรุงเทพมหานคร. ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเขต 2. (2564). รายชื่อนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เรียกใช้เมื่อ 4 กรกฎาคม 2564 จาก <https://www.debsecond.org>.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2563). แผนการศึกษาพระปริยัติธรรม. เรียกใช้เมื่อ 5 กรกฎาคม 2564 จาก file:///C:/Users/COM%202017/Desktop.

เสาวภา สุดประเสริฐ. (2557). การใช้หลักอริยาบท 4 กับจิตบริการของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 17 จังหวัดสุพรรณบุรี. ใน ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีวิตและความตาย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.